

XXI asr-axborot asri ekan, yaqinda ijtimoiy tarmoqlarda bir video juda mashhur bo'ldi va ko'pchilikning e'tiborini tortdi. Videoda italiyalik mashhur qo'shiqchi Marcello Ma O'zbekiston xalq artisti Botir Zokirovning "Ra'no" asarini maromiga yetkazib kuylabdi. O'zimizning o'zbek qo'shiqchilarimiz ham, boshqa davlatlarning qo'shiqlarini sevib, maromiga yetkazib ijro etishmoqda. Bu kabi misollar talaygina. Musiqa insonlar orasida aniq bir til tanlamaslini, uni chegaralab bo'lmashligini xulosa qilish to'g'ri bo'ladi.

Bugungi kunda inson istagan musiqiy ohangni izlab topishi mumkin. Buning uchun barcha imkoniyatlarni internet-ijtimoiy tarmog'i yaratib bergan. Shunday ekan, bu imkoniyatlardan oqilona foydalanib, ularni o'rganish va yosh avlodga o'rgatish zarur.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Sami Aziz o'g'li, Nuriddin Azizov, Fayoz Azizov Musiqaning elementar nazariyasi "Nafas" nashriyoti, -Qarshi, 2005-y. 185 b.
2. Qahharov N.B. Vokal asoslari "Iqtisod-moliya" 2008-y. 314 b.
3. <https://youtu.be/evzuG0vX9j4>

MAKTABGACHA TA'LIM TASHKILOTLARIDA MUSIQA MASHG'ULOTLARINI TASHKIL ETISH

M.S. Muxitdinova (Chirchiq, O'zbekiston)

Chirchiq davlat pedagogika universiteti katta o'qituvchisi

m.muxitdinova@cspi.uz

D. I. Muminova (Chirchiq, O'zbekiston)

Chirchiq davlat pedagogika universiteti, 2-kurs talabasi.

Annotatsiya: Maqolada turli yoshdagi bolalar bog'chasi guruhida musiqiy ta'lim jarayonini tashkil etish muammosi ko'rib chiqiladi, musiqa darslari va o'yinlarning o'ziga xos xususiyatlari ta'kidlanadi. Mualliflar maktabgacha ta'lim tashkilotlarida musiqa rahbaring o'rni va musiqa mashg'ulotlarning samaradorligini ta'minlovchi omillar haqida so'z yuritadilar.

Tayanch so'zlar: maktabgacha ta'lim, musiqa ta'limi, musiqa rahbari, musiqa mashg'ulotlarini rejalashtirishning o'ziga xos xususiyatlari.

Аннотация: В статье рассматривается проблема организации процесса музыкального воспитания в группе детского сада разного возраста, выделяются особенности музыкальных занятий и игр. Авторы говорят о роли музыкального руководителя в дошкольных образовательных организациях и о факторах, обеспечивающих эффективность музыкального обучения..

Ключевые слова: дошкольное образование, музыкальное образование, музыкальный руководитель, особенности планирования музыкальных занятий.

Abstract: The article deals with the problem of organizing the process of musical education in a kindergarten group of different ages, highlights the features of musical classes and games. The authors talk about the role of the music director in preschool educational organizations and about the factors that ensure the effectiveness of music education.

Keywords: preschool education, music education, music director, features of planning music classes.

Musiqaga yoshlikdan uyg'ongan qiziqish kishining keying musiqiy rivojida kuchli ta'sir o'tkazadi, yaxshi musiqaviy didini shakllanishini ta'minlaydi, boshqa ko'nikmalarni, shuningdek tassavvurni tarbiyalaydi. Musiqa estetik va ma'naviy kayfiyatning ulkan manbayidir. Musiqaning bola tasavvurlarini shakllanishida, uning mazmunini tushunish va his etishga katta ta'sirni hisobga olganda haqqoniy va voqiylikni to'g'ri aks ettirgan musiqali asardan o'rinli foydalanish alohida o'rin tutadi. Musiqali obrazlar shakllanishning asosiy manbayi kishi tabiati va nutqiga mos kelishiga, atrof-olamdagi go'zallikni idrok etishga bevosita bog'liqdir.[1]

Maktabgacha ta'lim muassasalari bola tarbiyasida muhim bosqich sanaladi. Musiqa tarbiyachisi bolalarni estetik va ahloqiy jihatdan tarbiyalashda alohida o'rin tutadi. Muassasalardagi musiqiy tarbiya estetik tarbiyaning muhim sohasidir. Maktabgacha yoshidagi bolalarga yorqin va quvnoq rang-baranglikdagi kuy, qo'shiqlar xush keladi. Har bir musiqa rahbari musiqa mashg'ulotlarini qiziqarli va

bolalar xotirasida uzoq saqlanishi uchun rang-barang ko'rgazmalardan unumli foydalanishni bilishi kerak. Mashg'ulotlarni tashkil qilishda quyidagilarga amal qilishi lozim:

- bolalar mashg'ulot xonasiga shaxdam qadamlar va ritmik harakatlari bilan kirishlari uchun quvnoq va marsh kuylarini tanlay bilish;

- bolalarning yosh xususiyatlarini inobatga olib, mos kuy va qo'shiqlar tanlab, past ohangda, muloyimlik bilan mashg'ulotlar olib borish;

- mashg'ulotda yangi kuy, qo'shiq, raqs va ritmik harakatlari uchun foydalaniladigan cholg'u asboblari uchun tayyorlangan ko'rgazmalar;

- mashg'ulotlar bir-biriga uzviy bog'lay olish;

- mavzu asosida, ko'rgazmali qurollar va texnik vositalardan foydalana olish;

- musiqiy ritmik ohanga ega harakatlar va o'yinchoqlar yordamida tashkillashtirish;

- bolalarning kuy va qo'shiqlar borasidagi, fikr va tassavvurlar bilan o'rtoqlashish.[2]

Yuqorida ko'rsatilgan tavsiyalar mashg'ulot jarayonida o'z samarasini beradi. Bolalarning musiqa taffakkurini rivojlantiradi. Idrok va hissiyatini tarbiyalaydi. Musiqa mashg'ulotlarida bola hayotini, tevarak-atrofnini musiqiy obrazlar orqali idrok etib boradi. Bog'chada musiqiy tarbiya ishlari badiiy adabiyot va tasviriy san'at bilan uzviy ravishda bog'langan holda amalga oshiriladi. Turli metodlardan foydalangan holda o'tkaziladigan har bir musiqa mashg'uloti kichkintoylardan badiiy-estetik zavq uyg'otadi, ularning his-tuyg'ularini shakllantiradi, ijodiy fikrlash qobiliyati va nutqini o'stiradi. Bundan tashqari musiqiy o'yinlar va raqslar bolalarda ritm tuyg'usi, chaqqonlik va harakatchanlik malakalarini shakllantirib, qomatining to'g'ri o'sishiga yordam beradi. Bu bolaning aqliy va jismoniy rivojlanishida muhim kasb etadi. Bog'chalarda olib borilayotgan barcha musiqiy ta'limiy, tarbiyaviy ishlar yosh avlodda oliyjanob fazilatni bog'cha yoshidan shakllantirishda nafosat va estetik tarbiyasining tarkibiy qismi hisoblanadi. [3]

Musiqa rahbarining bog'cha hayotidagi o'rni beqiyosdir. U o'z kasbiga mehr qo'ygan, yuksak madaniyatli, keng dunyoqarashga ega inson bo'lmog'i lozim. Musiqiy mashg'ulotlarni olib borishda musiqa rahbari bolalarning yoshini e'tiborga olishi shart. Mashg'ulotlarning tuzilishi o'quv materiallarning mazmunidan kelib chiqishi kerak. Bunda asarlarning ta'limiy-tarbiyaviy ahamiyatga ega ekanligi, badiiy saviyasi, bolalarga yoshiga mosligining hisobga olishi muhim ahamiyat kasb etadi. Musiqa mashg'ulotlarining tuzilishi quyidagi faoliyat turlaridan iborat: musiqa tinglash, qo'shiq kuylash, musiqiy-ritmik harakatlar bajarish, musiqa savodi, bolalar musiqa cholg'u asboblari jo'r bo'lish.[4]

Bu mashg'ulotlar o'quv mazmunidan kelib chiqib, dastur asosida tuzilish lozim. Bunda musiqiy asarlarning badiiy mazmuni, bolalar yoshiga mosligi, ilg'or pedagogik texnologiyalardan foydalanilganligi hisobga olinadi. Musiqa mashg'ulotlari: kichik guruhda -15-20 daqiqa, o'rta guruhda -20-25 daqiqa, katta guruhda 25-30 daqiqa, tayyorlov guruhida -30-35 daqiqa davomida olib boriladi.[3]

Musiqiy mashg'ulotlar davomida qo'shiq tinglash va o'rganish jarayoni xilma-xil rasmlar, bastakor portretlari, mavzuga mos turli xil shakllar yordamida qiziqarli darslarni tashkil qilib borish zarur, chunki bolalarning xotirasida tinglash va eshishga qaraganda rang-barang ko'rgazmalar uzoq vaqtga xotirasida muxrlanadi. Bolalarga qo'shiq o'rgatishdan avval bolalar yoshiga mos qiziqarli ovoz sozlash mashg'ulotlarini olib borib, so'ngra qo'shiq tinglash va o'rgatish jarayonlari amalga oshiriladi. Qo'shiq aytish jarayonida rasmlarga qarab qo'shiq nomi va foylangan so'zlarini nomini aytib qiziqarli mashg'ulot jarayonlarini olib borish bolalarda musiqa darslariga bo'lgan qiziqishlarini orttiradi. Dars jarayonlarida musiqa xarakati va oborozli o'yinlar o'rgatilganda shu o'yinga mos atributlarni tayyorlab fikrlashga o'rgatish, sahnalashtirilgan jarayonda bolalarni mustaqil xarakat qilishlariga imkon yaratadi va katta o'rin egallaydi. Musiqa har kungi rejimli daqiqalarga rioya etishni yoqimliroq qiladigan tarzda foydali omil bo'lishi mumkin. Buning uchun tegishli qo'shiqlarning, masalan, tabrik qo'shiqlarini to'qish yoki tanlab olish mumkin. Butun guruh yig'ilgan mahalda ashula aytish ajoyib mashg'ulot. Qo'shiqlar dam olish vaqtida bolalarni tinchantirishning ajoyib vositasi hisoblanadi. "Musiqaiy asarlarni bola yoshini e'tiborga olish kerak", degan jummalarni ko'p kuzatishimiz mumkin. Buning sababi esa musiqa bolalarning diqqat markazida bo'lmog'i lozim, kattalarning mashhur musiqalari, kattalarga yoqimlidir, lekin u bolalarni chalg'itishi mumkin. Shuning uchun bolalar o'z yoshida beg'ubor, sodda, samimiy kuy qo'shiqlarini eshtib va o'rganib borishi maqsadga muvofiq bo'ladi.[5] O'z milliy kuy qo'shiqlarimizni eshtib o'rganishi bu qadr-qimmat, milliy ananalarimizni yoshlikdan o'rgata borishimizdir. Bolalarga musiqa asarlar tanlanishida albatta psixologik xususiyatlarini, ularning qiziqishlari va dunyoqarashlarini hisobga olgan holda bo'lishi kerak. Bolalik davri psixologiyada "ilk bolalik davri" deb ham yuritiladi va bolalikning

eng go'zal, esda qolar damlari bo'ladi. Bu davrda ham musiqa o'rni beqiyosdir.

Xulosa qilganimizda, musiqa o'z tabiatiga ko'ra inson hayotini, ularning turli voqealarga nisbatan munosabati va ichki kechinmalari xilma xil tovushlar, bo'yoqlar orqali badiiy obrazlar vositasida tasvirlaydi. Musiqa bolalar hissiyotiga kuchli ta'sir eta olish bilan birga ularni nafasat olamiga olib kiradi. Buning uchun musiqa rahbari, avvalo, bolalarni, o'z kasbini sevishi, bolalar fiziologiyasi, adabiyoti, ona tili fanlari hamda o'z kasbiga oid musiqa o'qitish metodikasi, fotepiano, vokal darsligi, musiqa nazaryasi, solfedjo, ritmika, dirijyorlik kabi fanlarni puxta bilishi lozim.

Adabiyot.

1. B. Boltayev, J.A. Xodjayev. Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida musiqa tarbiyasi, Samarqand, darslik, 2020y.
2. Sharipova G. Musiqa o'qitish metodikasi. Ma'ruzalar. T., TDPU, 2006.
3. Халилова М. А., Мухитдинова М. Мактабгача таълим ташкилотларида ахборот-компьютер технологияларини мусика тарбияси воситаси сифатида куллашнинг хусусиятлари //Халц таълими. – 2020. – Т. 3. – №. 0056. – С. 4.4.
4. Muxitdinova M.S. Bo'lajak musiqa o'qituvchilarining kasbiy tayyorgarligini takomillashtirishda klasterli yondashuv masalalari// Ta'lim fidoyilari-Respublika ilmiy-metodik jurnali, 2021/9, 171-177 b
5. Namozova D.T, Nosirov D. T. Maktabgacha ta'lim muassalarida musiqiy ta'lim metodikasi//Qo'qon, 2006 y.

МАКТАБГАЧА YOSHDAGI BOLALARNING INTELLEKTYAL TARAQQIYOTI VA UNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI

Ermatova Gulnoz Pirimovna (Navoiy, O'zbekiston)
Navoiy davlat pedagogika instituti katta o'qituvchisi
Islmoilova Dilbar Amrullo qizi (Navoiy, O'zbekiston)
Navoiy davlat pedagogika instituti 3-kurs talabasi

Annotatsiya: Ushbu maqolada maktabgacha yoshdagi bolalarning aqliy rivojlanishi, uning o'ziga xos xususiyatlari, ilk bolalik davridan bolaning aqliy taraqqiyoti haqida ma'lumotlar yoritilgan.

Kalit so'zlar: aqliy taraqqiyot, intellektual rivojlanish, ilk yoshda qaliy o'sish, intellektual qobiliyat, tafakkur, nutq, sezgi va idrok, diqqat, xotirava xayol taraqqiyoti.

Аннотация: В данной статье освещены психическое развитие детей дошкольного возраста, его особенности, сведения о психическом развитии ребенка с раннего детства.

Ключевые слова: интеллектуальное развитие, интеллектуальное развитие, интеллектуальный рост в раннем возрасте, интеллектуальные способности, мышление, речь, интуиция и восприятие, развитие внимания, памяти и воображения.

Abstract: This article covers the mental development of preschool children, its features, information about the mental development of a child from early childhood.

Key words: intellectual development, intellectual development, intellectual growth at an early age, intellectual abilities, thinking, speech, intuition and perception, development of attention, memory and imagination.

Mamlakatimizda maktabgacha yoshdagi bolalarni intellektual jihatdan rivojlantirish dolzarb masalalardan sanaladi. Ularning har tomonlama taraqqiyotida muhim ahamiyat kasb etadi.

Maktabgacha yoshdagi bolalarning intellektual taraqqiyoti ularning aqliy, ma'naviy, ruhiy va estetik jihatdan kerakli ko'nikmalarni egallashi uchun muhimdir. Maktabgacha yoshdagi bolalarda ma'lumotlarning to'planishi tez sur'atlarda kechad va buning natijasida ularda bilim, tafakkur, tassavur hamda nutq jarayonlari shakllanadi.

Bu aqliy taraqqiyot ilk yoshdan boshlab amalga oshadi. Ilk bolalik davridan boshlab bola uni o'rab turgan predmetlarning xususiyatlarini va ular orasidagi oddiy bog'liqliklarni anglashga harakat qiladi. Bu davr aqliy rivojlanishning asosini, idrok va tafakkur harakatlarining yangi ko'rinishlarini tashkil etadi.

Bir yoshli bola predmetlarni izchil, tizimli ravishda ko'rib chiqa olmaydi. U asosan predmetning qandaydir bir ko'zga tashlanib turadigan belgisiga o'z e'tiborini qaratadi va predmetlarni shu belgilariga ko'ra taniydi. Keyinchalik yangi idrok harakatlarining egallanishi bolaning predmetli harakatlarini